

Transcriptie interview de heer R.S. Karni op 19 maart 2018

TIJDSDUIDING INTERVIEW/INHOUDSOPGAVE

00.55 - 04.31 Familie moeder

04.31 - 06.11 Familie vader

06.11 - 09.00 Vader ontmoet moeder in combinatie met geschiedenis vader

09.00 - 10.00 Geboorte en jeugd in combinatie met geschiedenis vader

10.30 - 14.55 Oorlog

14.55 - 19.50 Lagere school

Anekdote over onderwijzeres uit Indonesië
Het enige kleine bruine jongetje in de klas

19.50 - 22.00 Plek in het gezin, jongere broer; Vader jong gestorven

22.10 - 24.00 Situatie in Indonesië na de oorlog; vader tijdelijk daarheen
Situatie na terugkeer van vader in Nederland

28.45 - 31.40 Vriendjes; buiten spelen; Strenge vader

31.40 - 35.34 Middelbare school

Vader werkt zijn interesse voor de techniek tegen
Onderwijs toen en nu; Eindexamen in Indonesië

35.34 - 40.02 Onderwijs in Jakarta; Terug naar Nederland, via Bonn in Leiden

40.02 - 42.44 Studie in Leiden: Niet Westerse Sociologie

42.44 - 45.15 Overlijden vader; Regelen inkomsten voor zijn moeder; Hoe aan beurs gekomen?

45.15 - 47.58 Ontmoeting met eerste vrouw

47.58 - 50.00 Huwelijk en kinderen

50.00 - 53.57 Wel/geen discriminatie; Vinden van een baan

53.57 - 56.27 Plan om collectie van het KITLV over de periode 1942 - 1968 te completeren
Baan bij KITLV

56.27 - 58.56 Vrouw en kinderen naar de VS en daar gebleven

58.56 - 101.08 Oudste dochter en ex-vrouw apart omgekomen bij verkeersongevallen

101.08 - 102.54 Info (stief)kinderen

102.54 - 106.45 Ervaringen Leiden; Wastafelbuurt

Wat een armoedige stad als je er met vreemde ogen naar kijkt.

I-2: Het is vandaag 19 maart 2018 en we zijn in gesprek met de heer R.S. Karni, geboortedatum 6 april 1936. Geboorteplaats is Leiden.

I-1: We gaan proberen om een chronologisch verhaal op te bouwen, maar waar we allereerst nieuwsgierig naar zijn: u hebt u zelf aangemeld voor de Stem. Klopt dat?

G: Dat klopt. Ik heb dat ooit gelezen in het Leidsch Dagblad en het is, geloof ik, al heel wat jaren geleden, want ik moest even nadenken wat het ook alweer was toen ik uw schrijven kreeg. Maar toen dacht ik: o ja, een aantal jaren geleden in het Leidsch Dagblad. Ik dacht: dat is wel aardig. Ik ben tenslotte 'oer-Leidenaar'. Mijn moeders familie zit hier in elk geval al sinds 1623. Dat heb ik allemaal kunnen nazoeken; dat is al een stuk makkelijker als je zo'n apparaat hebt [tablet]. De hele familie van mijn moeder is altijd betrokken geweest bij een aspect van de wol-fabricage. Dat was natuurlijk heel belangrijk. Die oudste voorvader die ik heb kunnen vinden, die uit 1623, die kwam uit Engeland. Toen dacht ik: hé, hoe kan dat nou? Dat heb ik nagegaan. In die tijd, rond 1600 of misschien iets later, heeft Elisabeth I een verlof gegeven aan Nederlanders die protestants waren, die last hadden van de Spanjaarden – het beleg en Leidens ontzet van 1574 – toen hingen ze hier nog rond, die Spanjaarden. Dus de vader van die man die ik gevonden heb - die vader daar weet ik verder niks van - die kwam hier in 1623 uit Engeland weer terug, want in de Republiek was het toen alleen maar welvaart.

I-1: En wat was de familienaam van uw moeder?

G: De familienaam van mijn moeder was Van Wijk.

I-1: Ja, van de dekenfabriek?

G: Nee, niet van de dekenfabriek. Mijn grootvader [Jacobus van Wijk, geb. Leiden 5-6-1871, overl. Leiden 24-6-1939, weduwnaar van Hendrika Johanna Kade] had een kleine machinefabriek op het Levendaal [nr. 156]. Hij was geen ingenieur, hoe noem je dat, ingenieur [ing.]. Volgens een oude smid, die ik ooit eens heb ontmoet toen ik nog student was en ik iets van ijzer liet maken, vertelde ik hem over mijn grootvader. Hij zei toen: "Uw opa was een uitvinder en die verbeterde machines voor de wol-fabricage".

I-1: O, wat grappig, wat bijzonder. O, u hebt foto's opgezocht!

G: Ik kijk even, Jacobus van Wijk. Dat was mijn opa, geboren 5 juni 1871 en overleden in 1939, juist voor de oorlog. In de loop van de tijd evolueert zijn geregistreerd beroep van smid naar machinesmid naar werktuigbouwkundige en machinefabrikant. Ik heb hem maar heel even gekend.

I-1: Ja, 1939. En u bent van 1936.

G: Ja, mijn moeder vertelde – daar zit ik op de bank op een foto - wilt u hem zien? Kijk, mijn grootvader, mijn moeder en ik als driejarige, denk ik.

I-1: Wat leuk, wat bijzonder dat u die hier ingelijst hebt staan.

G: Ik zal hem even terugzetten, want we hebben hem niet verder nodig.

I-1: Dus dat is de achtergrond van uw moeder. En de achtergrond van uw vader? Het is natuurlijk wel bijzonder dat hij, afkomstig uit Java, al voor de oorlog in Nederland was.

G: Ja, mijn vader volgde de algemene middelbare school in Indonesië, laatstelijk in Bandoeng. Ik ga dat even nakijken, want ik weet het niet zeker meer. Ja, inderdaad, in Bandoeng. Deed eindexamen in 1926. Het onderwijs aan die school werd waarschijnlijk betaald door zijn oudere broer. Daarna is mijn vader naar de Rechtshogeschool in Batavia gegaan, Jakarta dus nu hé. Doet zijn kandidaats in 1927 en je kon niet verder dan je kandidaats daar. In 1928 vertrekt hij naar Nederland om hier in Leiden de meesterstitel te gaan halen. En hij werd daar financieel bij gesteund door zijn pleegvader, Soetardjo Kartohadikoesoemo. Dat was een zakenman en die was lid van de Volksraad, een belangrijke man. Hij behaalde zijn doctoraal in 1933, ontmoet dan mijn moeder, Jacoba Maria van Wijk, door de kinderen genoemd: 'oma Toos', 1904 tot 1991. Dat is dus de dochter van Jacobus van Wijk waar ik het net over had. En het is een beetje gevoelig wat ik nu vertel, midden 1934 dwong die sponsor mijn vader, hij drong er bij mijn vader op aan om terug te keren naar Java. Hij bood hem een fraaie baan als administrateur en advocaat-procureur van de Bank Nationaal, dat was dus een Indonesische bank, een privé-bank. En heel toevallig heb ik een brief van mijn vader in 1934 aan de zuster van mijn moeder gekregen. De brief was niet

gericht aan mijn moeder. Hij schrijft daarin dat dat hele verblijf in Indonesië hem niet bevalt en dat hij heimwee naar Leiden heeft en het liefst terug naar Nederland wil.

I-1: Want hij is na zijn afstuderen dus wel even naar Indonesië terug gegaan?

G: Ja, even terug gegaan in 1934. Hij zegt dat hij de goodwill van zijn pleegvader, die meneer Soetardjo, dan kwijtraakt en hij leent geld van een vriend en koopt een ticket naar Nederland en stond zes weken later op het Levendaal bij mijn grootvader, waar mijn moeder nog inwoonde. Daar is ook nog wel een grappig verhaal aan verbonden; mijn moeder heeft mij dat verteld. Die boot kwam natuurlijk in Rotterdam aan en hij moest met de trein naar Leiden. En voordat hij nou naar mijn moeder en mijn grootvader ging, ging hij even bij de visman langs, want mijn moeder was dol op poezen. En volgens mijn moeder riep hij van beneden naar boven – ze woonden op een bovenhuis op het Levendaal – “Toos, ik ben terug uit Indië en ik heb vis voor de poes bij me”. En toen zei mijn moeder: “Het was zo’n lieve man”. Een ander komt met een bloemetje.

I-1: Hij wist precies hoe hij haar aan moest pakken! Toen is hij teruggekomen en gebleven?

G: Ja, hij is toen gebleven, in de eerste plaats vrijwillig natuurlijk en later, toen de Duitsers kwamen in 1940, toen kon je hier helemaal niet reizen natuurlijk.

I-1: Maar toen was u ondertussen al geboren?

G: Ja, ik was ondertussen geboren in 1936. Wij woonden aan de [De] Sitterlaan [84], hier vlakbij. Mijn vader werd toen repetitor strafrecht en er waren ontzettend veel Chinese en Nederlandse – hoe noem je dat – repetenten. Ik heb wel eens een Chinese heer ontmoet en die zei: “Uw vader was een ongelooflijk goede docent, die kon het allemaal heel goed uitleggen. En daarom ben ik geslaagd”.

I-1: Geweldig!

G: Maar ja, de universiteit gaat dicht, er zijn geen studenten meer hier. Nou ja, voor de oorlog heel goed verdiend en mijn moeder had ook nog wat erfenis; mijn grootvader was in 1939 overleden. Daar hebben we het de eerste vier jaar van de oorlog op kunnen uitzingen; mijn vader had natuurlijk geen werk.

Het laatste jaar van de oorlog, daar heb ik trouwens een verhaaltje over geschreven in de wijkkrant en dat is gepubliceerd als kerstverhaal 2015. In het laatste jaar van de oorlog is hij gewoon gaan werken bij een boer en hij had ook nog twee stukjes land hier aan de Melchior Treublaan.

I-1: O, wat bijzonder.

G: Daar werd een oogje op gehouden door een bevriende familie die daar aan de Melchior Treublaan woonde en daar is dus nooit wat gestolen. Hij kweekte daar mais. Ik heb jagung (Maleis voor mais) in mijn hoofd; ik zat net een stukje te vertalen. Mais en tabakspiant. Dat is allemaal keurig gegaan; die familie hield een oogje erop. Daarnaast was de tuin van de NSB-er, daar werd wel uit gepikt.

I-1: Betekende dat dat jullie minder honger hebben gehad in de hongerwinter?

G: Ik kan me daar niets van herinneren. Vader had verder contact met een boer. Hij kwam daar aan de deur; we zijn daar na de oorlog nog geweest. De boer deed de deur open, mijn vader klopte, boer deed de deur open en zei: “Ik heb niks”. Mijn vader zag achter hem een kruis aan de muur hangen en zei: “Maar ik ben katholiek”. Wat niet zo was, maar we hadden wel veel contact met de katholieke paters die hier buiten in dat klooster zaten.

I-1: Aan de Vrouwenweg?

G: Ja ik geloof dat ze aan de Vrouwenweg zaten, jongens die hier in opleiding waren en die in de oorlog niet terug konden, Kruisheren waren het. Die kwamen vrij vaak langs hier op De Sitterlaan. Dan kwamen op hun sandalen, weer of geen weer, want dan konden ze lekker Javaans onder elkaar praten.

I-1: En brachten zij eten mee, of?

G: Nee, maar dat heb je dan ook niet nodig. Geestelijk voedsel en de zegen. Ik lag daar ziek, ik kan me dat zelfs nog heel goed herinneren dat pater Sumo boven bij mijn vader op de studeerkamer had gezeten, naar beneden kwam en zei: “Mas, mag ik hem zegenen?” ‘Mas’, zo noemde je elkaar in het Javaans onderling. En mijn vader zei: “Dat is goed.” Hij bleef bij me staan en ik werd snel beter.

Goed, ik was bij die boer gebleven. Mijn vader zag dat kruisje. En die boer zei: "Had dat dan eerder gezegd, man!" Toen kwam hij daar binnen en hij kreeg meteen werk. Hij kon melk karnen en hij moest natuurlijk de stallen uitruimen en zo en dat werd dan beloond in melk. Maar het mooiste was ook nog dat die boer, die wilde graag dat zijn zoon later iets religieus zou worden. Ik weet niet precies hoe dat heet, kapelaan of zo. In elk geval, mijn vader had 's middags een baan om die jongen, Jan, Latijn bij te brengen. En dat werd in geld betaald. Dus zo zijn wij de oorlog doorgekomen. Mijn vader heeft echt goed voor ons gezorgd, heel goed.

I-1: Ja, wat een bijzonder verhaal. Je hoort ook vreselijke verhalen over honger en armoede en ellende in de oorlog.

G: Wij waren natuurlijk welgesteld met moeders geld en wat vader voor de oorlog verdiende. Hij verdiende heel goed. Ik hoorde van mijn vrouw dat mijn schoonvader, haar vader dus, die had een hele goeie baan en die verdiende 350 gulden. En mijn vader had een klein zwart boekje, dat heb ik na zijn overlijden gevonden en daar staan bedragen in van 800. Je was niet de eerste de beste als je in Leiden studeerde. Dat werd ook vlot betaald.

Over dat laatste oorlogsjaar heb ik een verhaaltje geschreven en dat mag u meenemen. Ik weet niet of u dat wil hebben.

I-1: Jazeker, dat kunnen we laten scannen als bijlage. [= bijlage bij het interview]

Waar wij verder natuurlijk nieuwsgierig naar zijn, u bent in Leiden geboren, maar ongetwijfeld ging u op een gegeven moment ook naar school. Naar welke school ging u?

G: Ik ben op de Kernstraat-school geweest. Achter de eerste Leidse HBS, het Bona. Op een stukje van het terrein van het Bona, dat was afgezet. Maar de oude school is afgebroken; het is nu geloof ik een bijkantoor, een annex van het Bona. In elk geval, daar ben ik op school gegaan. Mijn eerste juffrouw was juffrouw [L.] Eggink, dat was een bijzonder lieve vrouw en dat ging kennelijk zo voor de oorlog dat de ouders dan op een gegeven ogenblik met het schoolgaande kind naar het huis van de juffrouw gingen om kennis te maken. En dat was voor mij zo iets bijzonders, de juffrouw, tegen wie je natuurlijk huizenhoog opkeek, die schonk zomaar gewoon thee in voor mijn ouders. Ik was er helemaal van onder de indruk. Ik heb ook nog wat minder prettige herinneringen aan die lagere school. Ik zat, geloof ik, in de vierde klas en het was 1946. Toen was ik 10, is dat de vierde klas? En mijn juffrouw, maar dat wist ik natuurlijk helemaal niet, mijn juffrouw was net gerepatrieerd uit Indië. Juffrouw had in het kamp gezeten en na het kamp brak er voor de mensen die in het kamp zaten en zeker voor Indo-Europeanen braken er niet meteen goede tijden aan, want er was een opstand in Indonesië en de voormalige gevangenen werden ook bedreigd door Indonesische jongelui. Goed, juffrouw komt aan, krijgt een klas en daar zit een klein bruin jongetje in. Dat bruine jongetje heeft van zijn vader gehoord dat Java een prachtig land is, blauwe bergen. En daarvoor liggen sawa's, dat zijn rijstvelden. Maar er is een strijd gaande, een strijd, want Indonesië wil zijn vrijheid hebben. En dat symbool van die strijd is een rood-witte vlag. Dus we kregen de opdracht voor een vrije tekening, ik tekende een blauwe berg met sawa's daarvoor en bovenop die berg zette ik een vlaggetje, rood-wit. Juffrouw loopt bij alle kinderen te kijken, ziet die tekening van mij, grijpt mij bij mijn arm: "Eruit jij!" En ik werd gewoon naar buiten gestuurd. Ga maar naar huis. Ja, daar was zij eindelijk bevrijd, in veilig Nederland en dan zit daar een kleine opstandeling, een 'plopper' werd dat genoemd, in de klas. Ik geloof niet dat mijn ouders daar ooit iets over hebben gezegd, want dat deed je niet voor de oorlog, dan waren ze toch bang dat dat een verhaal zou worden.

I-1: En hoe was het voor u, als klein bruin jongetje, om waarschijnlijk het enige bruine jongetje in de klas te zijn?

G: Ja, toen wel ja, maar ik heb me nooit... Ja, je kreeg wel eens van die scheldpartijen, maar ik heb me nooit ... Gewoon hier in de buurt: zoelolipje, dat was een van de scheldwoorden en eh ...

I-1: Maar hebt u er last van gehad? Voelde u zich gediscrimineerd?

G: Welnee, de een werd gepest omdat hij rood haar had of een kromme rug, maar ik niet hoor. Kinderen riepen vreselijke dingen tegen elkaar. Maar nog niet zo vreselijk als nu. De ziektes waren er niet. Nee, ik heb me nooit gediscrimineerd gevoeld. Maar ik moet u zeggen dat ik me tot op de dag van vandaag toch wel iets heb van niet helemaal in Nederland, niet helemaal Hollands. Dat heb ik nog steeds, maar dat is niet hinderlijk hoor. Maar misschien als je Fries bent en je bent hier in dat stijve Leiden, dat je dan toch denkt dat je liever in het Heitelan bent. [Pauze voor de

thee]

G: We waren gekomen tot mijn schooljaren, in en na de oorlog.

I-1: Wat we ons nog afvroegen, hebt u broers, zussen?

G: Ik heb een jongere broer, die is vijf jaar jonger [Rooshadi Widjojo Karni, geb. 1-7-1941?]. Die is een jaar of vijf geleden beginnend dement geraakt, maar we hebben alles gelukkig goed kunnen regelen. Mijn neef heeft daarvoor gezorgd. Maar die is nu opgenomen in het Huis op de Waard.

I-1: Wat akelig. En tijdens uw jeugd? Vijf jaar is best een groot leeftijdsverschil natuurlijk.

G: Ja, dat is een heel groot leeftijdsverschil. Dat verliep ook niet altijd... nou ja, ik had natuurlijk heel andere interesses. Mijn broer was altijd een beetje een dromer, een jongen die een beetje tekende en gedichten schreef, die – hartstikke gemeen van mij natuurlijk – onmiddellijk belachelijk werden gemaakt. Maar kinderen zijn wreed. Daarna is hij zijn eigen weg gegaan, heeft nooit een schoolopleiding afgemaakt. Mijn vader maakte zich grote zorgen over hem. Mijn vader is heel jong gestorven overigens, in 1958 [29-10-1958, toen wonend Van Trigtstraat 24 Den Haag]. Toen was hij pas 54 jaar oud. En ik weet zeker dat hij zich toen, in dat laatste jaar, hij heeft acht maanden op bed gelegen, dat hij zich daar grote zorgen over maakte.

I-1: Ja, en uw broer was nog jong. U was nog jong toen uw vader overleed, maar uw broer was nog vijf jaar jonger. Die was dus 17 of zo?

G: Ja, 17, zo iets.

I-1: Maar dan is dat nog helemaal niet uitgekristalliseerd natuurlijk. [geluiden van thee inschenken]

G: We zijn nu ongeveer na de oorlog. Wat gebeurt er dan in Indonesië? Er is oorlog. Dat mag je, na al het wetenschappelijk onderzoek dat daarover is verricht, gerust oorlog noemen. En in een oorlog gebeuren natuurlijk allemaal vreselijke dingen. Vader wilde heel graag naar zijn familie in Indonesië toe. Maar hoe kun je nu reizen; dat kon helemaal niet. Burgers konden niet reizen. Hij heeft zich dus gemeld voor de Netherlands Indies Civil Administration. Dit is een foto vanuit Engeland, waar hij dan een summiere opleiding volgde.

I-1: Toen is hij dus een tijd weg geweest?

G: Hij is een tijd weg geweest, maar hij kreeg pas onderweg door – en ik geloof ook toen hij aankwam in Indonesië – dat als je in zo'n uniform binnenkwam, dan werd je door je landgenoten - mijn vader was natuurlijk een nationalist, je werd door je landgenoten gewoon als een vijand gezien. Dat is een 'bounty', bruin van buiten maar wit van binnen. Dus hij heeft zich toen afgemeld of zo iets. Op de een of andere manier kon je aan het contract ontsnappen - ik begrijp het ook allemaal niet – en hij was binnen een jaar weer terug.

I-1: Heelheids gelukkig, maar geestelijk misschien niet?

G: Nee hoor, ook nooit oorlogshandelingen meegemaakt. En ik heb ook iets heel prachtigs gevonden. Dat is eh.. Hij wordt dan ook uitgenodigd door meester Blom, die iets ontzettend hoogs was in de koloniale administratie, om eens langs te komen en hij schrijft dan een buitengewoon sjiek briefje terug. Dat heb ik nog ergens zien liggen. De inhoud van dat briefje – ik zal maar even parafaseren – was: Neemt u mij niet kwalijk dat ik aan uw vriendelijke uitnodiging geen gevolg geef, want mijn landgenoten zouden mij zien – o hier ligt het [briefje]. "Naar aanleiding van uw uitnodiging u te bezoeken, deel ik u mede dat het mij ten zeerste spijt in de gegeven omstandigheden daaraan geen gevolg te kunnen geven. Ik hoop dat u dit antwoord niet zult wijten aan een gebrek aan welvoeglijkheid en dat u de toestand van de naar Nederland gekomen Indonesiërs zult begrijpen en billijken. Grote waardering uitsprekend voor uw..." enzovoorts. Het bleven wel allemaal heren onder elkaar.

I-1: Ja, dat kun je wel zeggen.

G: Dat vond ik erg leuk, dat ik dat keurige briefje vond. Hij was plaatsvervangend luitenant en gouverneur-generaal van Nederlands-Indië, meneer Blom, N.S. Blom. Ongelukkige afkorting van zijn naam, hij werd NSB genoemd. Dat was een grap hoor.

I-1: Maar uw vader is dus een jaar weggeweest?

G: Hij is, denk ik, een jaar weggeweest. Toen begon mijn moeder op de een of andere manier, mijn moeder had een deel van ons huis verhuurd. En waarom ze dat in godsnaam gedaan had, begrijp ik niet, want het traktement van een kapitein bij de NICA zal toch niet zo gering zijn

geweest. In elk geval, mijn vader kwam thuis en die zag dat er mensen woonden op de eerste verdieping en die wilde hij onmiddellijk eruit hebben, zegde hen de huur op, maar die mensen wilden niet. Dat vonden wij allebei wel eng, mijn broertje en ik. Mijn vader die beneden aan de trap allerlei wetsartikelen citeerde, want hij was natuurlijk een jurist: “ingevolge artikel zus en zo...”

I-2: Kan het er misschien mee te maken hebben dat er een grote woningnood was?

G: Er was natuurlijk woningnood, maar het was niet gevorderd of zo, het was uit vrije wil dat ze onderverhuurde, want we hebben dat huis helaas steeds gehuurd, 18 jaar lang. Maar dat leidde natuurlijk ook tussen mijn ouders tot vreselijke ruzies en spanningen. Mijn vader was weggeweest en zo. Toen brak er voor ons eigenlijk, zolang die oorlog in Indonesië aan de gang was, brak er een erg magere tijd aan. Mijn vader wilde niet voor een Nederlands ministerie werken. Toen kwam er een hoogleraar aan de deur, [de latere] professor [W.L.G.] Lemaire, en die vroeg beleefd: “Mevrouw, zou ik meneer mogen spreken? We willen hem graag een baan aanbieden bij de Overzeese Gebiedsdelen”. Ik kan me nog herinneren dat mijn vader van de trap brulde: “Toos, stuur die man weg!” En hij wilde niet voor de Nederlanders werken. Het is me ook een raadsel waarom hij wel voor de Netherlands Indies Civil Administration wilde werken. Misschien was het zijn verlangen om de familie te zien. Hij heeft toen inderdaad de weduwe van zijn broer gevonden en haar zoon. Dat is ook allemaal tot stand gekomen door een neef van me, een Hollandse neef, die daar ook voor zijn nummer zat. Die heeft ze opgespoord; een verwarde tijd, een heel verwarde tijd. Mijn vader wilde dus nergens werken.

I-1: Maar kon hij niet meer als repetitor aan de slag?

G: Ik geloof het niet. Nee, het is natuurlijk zo: er was geen belangstelling meer voor een Indische opleiding. Het was natuurlijk niet Nederlands Recht; het scheelde niet veel, maar het was Indisch Recht. En daar waren vrijwel geen studenten meer voor. Dus er was nauwelijks inkomen.

I-1: En wat ik net nog wilde vragen, u vertelde over uw broer die vijf jaar jonger is, had u wel vriendjes? Speelde u buiten?

G: Ik? Ja, altijd. Dit was er nog helemaal niet [wijst op bebouwing rond zijn flat]. Daar aan de overkant van het kanaal begon de polder. Daar kon je dan met de fiets heen gaan en daar was ook een groot meer, dat was er toen een jaar of 14 geloof ik. Dat was een groot meer, daar was allemaal zand uit gehaald. Een vriend van mij en ik dachten: hoe diep zou dat zijn? En wat doen we dan? Dan kopen we een stuk touw en om de tien meter zetten we een stukje elektriciteitsdraad en we gieten een lood, een dieplood. Dat hoort een ziel te hebben. Dat hebben we toen zelf gegoten uit lood en we hebben een bootje geconfisqueerd dat daar lag en in het midden van het meer hebben we dat ding laten zakken. Het bleek meer dan 40 meter te zijn. Alleen, toen we terug kwamen, toen had de boer die ons gezien had, die had de ventielen van onze fietsen open gedraaid, zodat je dus naar huis moest lopen.

I-1: Want hij vond dat u niet goed bezig was?

G: We waren op zijn terrein, denk ik.

I-1: Maar u had dus wel vriendjes?

G: O ja, jazeker. En in de buurt speelde ik natuurlijk altijd buiten; wat was er anders te doen? Er was niets anders te doen.

I-1: En kwamen er ook kinderen bij u thuis?

G: Ja, ach, ik had natuurlijk treintjes. En je had ook wel eens ruzie met een vriendje. Een paar huizen verder woonde een jongen van mijn leeftijd waar ik heel bevriend mee was.

I-1: En uw ouders, waren zij streng? Kreeg u een strenge opvoeding?

G: Toen mijn broer nog een beetje bij was, een jaar of vier, vijf geleden, toen kon ik nog met hem praten over vader en moeder en hoe we het gehad hadden daar – daar was ik heel benieuwd naar - toen zei hij: “Pap was altijd streng voor jou, maar héél lief voor mij”.

I-1: O, dat was zijn waarneming. En herkende u dat?

G: Ja, ik had het me nooit zo gerealiseerd. Ik was eraan gewend, ik kreeg altijd op m'n donder. Als ik niet met bemodderde schoenen thuis kwam, dan was het wel omdat ik een glas water op de radio plaatste. En elektriciteit en water, dat waren voor mijn atechnische vader de grootste gevaren. En ik bouwde zelf radio's en ik was ook een scheikunde-fanaat. Ik had op zolder een lab ingericht en daar gebeurde wel eens wat en dan zag je een brandplek. Als hij dat dan merkte, dan

mocht ik mijn kamer ook niet meer af hoor.

I-1: Dan kreeg u huisarrest. En is die belangstelling op de middelbare school aangewakkerd of was dat iets dat u in uzelf had?

G: Nee, het gekke is, mijn vader als Javaanse jurist, die dacht: als die jongen iets met de radio gaat doen of iets anders, scheikunde, daar begreep hij zelf helemaal niks van. Ja, dan draagt hij straks een blauwe boord en vieze nagels. Nou, er is niets ergers voor een Javaan van die afkomst om vieze nagels te hebben. Dus hij heeft dat altijd tegengewerkt. Als ik boven op zolder aan het solderen was aan mijn radio's dan keek hij op de elektriciteitsmeter, zag dat die draaide en hij draaide dan de stoppen eruit.

I-2: Om het tegen te maken?

G: Ja, ja, dan moet ik ook wel toegeven dat mijn prestaties op school aanleiding tot zijn gedrag vormden. Ik ben geloof ik drie keer blijven zitten. Maar ja, ik had gewoon, ik was een beetje speels en ik vond die radio's allemaal veel leuker en er was ook niemand die tegen mij zei: "Als je nou met die radio's doorgaat, dan vind ik dat prima. Hier heb je wat geld en ga die luidspreker nou maar kopen, maar ik wil wel dat je je school..."

I-1: Nee, het werd niet gestimuleerd?

G: Nee, nee, nee, mijn vader zeker niet. Hij vond dat te, nee.

I-1: En er waren op school ook geen leraren die uw talent zagen?

G: Nou, ik ga wel eens met mijn kleinkinderen naar de school, de middelbare school, en dan denk ik: Jezus, wat is het hier heerlijk, wat een laboratorium hebben ze daar. Ik kreeg toch alleen maar...

Bovenaan de trap stond meneer Boks, op de HBS, en als je dus met twee trappen, treden tegelijk naar boven ging, dan zei die: "Naar beneden jij en ga tree voor tree naar boven".

I-1: Dat waren allemaal regeltjes?

G: Allemaal regeltjes en nou ja, goed, je moest gewoon je huiswerk doen.

I-1: En toen heeft u eindexamen gedaan?

G: Ja, maar niet hier. Na 1950 is mijn vader in dienst getreden van wat toen heette het Hoge Commissariaat van de Republiek Indonesië en dat was in Den Haag en dat was hetzelfde als een Ambassade, maar gezien de speciale relatie tussen de beide landen werd besloten wederzijds om Hoge Commissarissen uit te wisselen. Engelsen hebben dat ook nog een tijdje gehad met India. Dat betekende dus een diplomatenloopbaan van mijn vader, maar in de loop van een diplomatenloopbaan, dat was in 1950, vijf jaar verbonden daar en dan moest je terug naar je land en dan moest je iets doen op een ministerie. Maar we gingen dus terug en ik zat toen geloof ik in de vierde klas en ik zei al dat ik een keertje was blijven zitten. Nou, dat vond ik natuurlijk als jongen van 18 of zo fantastisch. Ten eerste die bootreis daarheen, eerste klasse op de Willem Ruys, fantastische diners, uh uhm, nou ja, beeldschone vrouwelijke medepassagiers, kinderen van diplomaten en diplomatenvrouwen en ik, en dan is er zo'n orkestje en dan dans je daarmee en wel de jeunesse doreé hoor. En daar begon ik ook een beetje wakker te worden. Want ik was eigenlijk een verschrikkelijke nerd, met mijn radio's en scheikunde enne...

I-1: U zag dat er wat meer op de wereld was?

G: Ja, opeens werd je je daarvan bewust.

I-1: Ja.

G: Het was voor eigenlijk een heerlijke tijd, toen kwam ik terecht bij de Carpentier Alting Stichting. Enne een Nederlandstalig, een Nederlands curriculum, Nederlandstalig in Jakarta, een eliteschool; ik ben daar nog jarenlang lid van de reünistenvereniging geweest. Ja, dat was heerlijk daar. Zo een fijne school. Je zat met zijn twaalven in één lokaal en dat lokaal was dan niet zoals hier zo laag. Als je naar boven keek dan zag je een smalle streep blauw, de hemel, in dat oude HBS-gebouw. En dan zat je naar buiten te kijken. En daar je had niet eens ramen, het was gewoon open, een gigantisch hoog gebouw, 4 meter hoog. Je zat daar met z'n dertienen of veertienen in de klas, je had feestjes, ik was bevriend met een Chinese jongen en na de les fietsten wij, hoe laat was dat, ik geloof om half twee of om één uur, want je begon om acht uur of om half acht.

I-1: Een tropenrooster?

G: Een tropenrooster, ja. Dan fietste ik mee naar zijn huis en hij had een oma die kookte, bij hem en dat was zo fantastisch lekker en dan kom je binnen bij zo'n Chinese familie en dat kun je meteen mee-eten. Dat werd een gewoonte. Mijn moeder vroeg waar ik eigenlijk was, waarom ik nooit meer thuis was. Ik heb een heerlijke tijd gehad. Je kreeg alle persoonlijke aandacht van de leraren. Daar werd je nou gescout op je waar je belangstelling voor had. Je kon ook gerust 's middags na het middagslaapje bij een leraar of lerares langskomen om te vragen: "Mevrouw, wilt u dat nog eens uitleggen aan mij?" Maar ik vond het een heerlijke tijd en toen heb ik daar eindexamen gedaan.

I-1: HBS-B, denk ik?

G: Nee, ik heb A gedaan.

I-1: Oh!

G: Dat is me werkelijk nooit uitgelegd, dat je veel beter B kon doen als je toch die technische belangstelling had. En dat je dan naar Delft kon. Maar Delft was voor hem geloof ik een vloekwoord. Leiden was het enige dat goed was.

I-1: En toen bent u weer teruggekomen naar Leiden?

G: En toen heeft mijn vader mijn moeder en mijn broertje en mij, weer op de boot gezet en naar Leiden gegaan. Maar mijn vader had het niet zo naar zijn zin in Indonesië. Zoals hij schreef in 1934 aan zijn schoonzuster: "Ik voel mij niet prettig in Indonesië en ik verlang zo naar Leiden". Zo had hij dat toen weer. En hij had een fantastische opdracht, ik bedoel, ik zou zeggen als je Indonesisch nationalist bent, wat kun je dan mooier hebben dan hoofd Juridische Zaken van het Ministerie van Buitenlandse Zaken te zijn én directeur van de Opleidingsschool tot diplomaten. Dat moet toch fantastisch zijn?

I-1: Ja, dat klinkt als een mooie baan.

G: En dan zeker als je land wilt opbouwen dan moet je goeie diplomaten hebben. Ja, hij vond het niet voldoende, dus hij verzon dat mijn moeder niet kon aarden, praatte geld los bij Minister Soebandrio en liet zichzelf toen overplaatsten en werd toen in Duitsland in 1957, geloof ik, tweede man, minister counselor heette dat, bij de Indonesische ambassade in Bonn. Dat vond ie eigenlijk ook niet goed. Hij wilde liever naar Nederland toe.

I-1: En hebt u ook nog in Bonn gewoond?

G: Ik heb twee semesters in Bonn aan de Universiteit gezeten, Wirtschafts Wissenschaften. Maar daar vond ik niets aan, enne, toen kwam ik in Leiden [kort voor 9-12-1957, Plantsoen 29] en toen wist ik eigenlijk niet precies wat ik wilde studeren, want mijn vader zei: "Kom, dan gaan we naar het Bureau van de Universiteit", en toen zei die: "Oh, Niet Westerse Sociologie, dat is een nieuwe studie hè?"

In Amsterdam hebben ze de zevende Faculteit, maar dat lijkt me ook heel leuk hoor, dus dat ga je studeren. Een jongen van 21 jaar die zich dat gewoon laat zeggen door zijn vader. Maar ja, goed, je was natuurlijk veel braver.

I-1: Jazeker, en beviel die studie een beetje?

G: Ja, ik heb dat altijd heel fijn gevonden.

I-1: Ja, o, gelukkig.

G: Ik nam de specialisatie Indonesië. Maar in het eerste en tweede jaar doe je daar natuurlijk niks aan. Ik heb ontzettend veel opgestoken. Zo'n variëteit aan vakken, van antropologie, sociologie moest je ook in het eerste jaar doen. Dan kreeg je godsdiensten erbij, vooral de Islam, nou ja, een hele brede opleiding en ik had ook allemaal hele goede hoogleraren. Gottfried Locher en later werd ik nog zijn buurman. Ik heb op de Schelpenkade [nr. 49] gewoond. Er springt me iets in het geheugen, maar dat is niet gepast. Locher was ontzettend aardig. Hans Teeuw, hier van Indonesische talen, en professor [de] Josselin de Jong van antropologie. Dat waren allemaal ontzettend aardige mensen.

I-1: De studie was waarschijnlijk ook niet zo groot? Niet heel veel studenten?

G: Nee, ik geloof acht of tien. Toen kreeg je ineens een toevloed, maar dat was later pas. Na 1962, nee, vóór 1962. Kwamen er allemaal jongens die bij het Binnenlands Bestuur van Nieuw Guinea hadden gezeten. En die kregen dan aangeboden een studie Antropologie en straks als ze weer teruggingen naar Nieuw Guinea, dachten ze toen nog, maar dat was na '62 natuurlijk afgelopen. Nee, ik vond het een ontzettend leuke studie en de vriendelijkheid en we werden regelmatig

uitgenodigd bij professor Teeuw thuis. Want ik was natuurlijk een echte Indonesische student, met de Indonesische nationaliteit, en de meesten van mijn vriendjes hier in Leiden waren Indonesiërs. En dat was dus allemaal erg fijn en dan overlijdt mijn vader in 1958 en ik ging naar de ambassade toe om te vragen hoe dat zat met het pensioen van moeder en ik wilde zelf ook wel een studiebeurs hebben. Ja, en toen werd me te verstaan gegeven, ja, mijn moeder kan een pensioen halen in Indonesië en dat was geloof ik 80 gulden in de maand. Hier in het buitenland betalen we geen pensioenen uit en jij kunt voor de Republiek Indonesia gaan werken voor je, wat was dat toch ook weer, je studieduur plus 10 jaar. Dus dan moest je tekenen dat je ambtenaar zou worden en daar had ik niet zoveel trek in. Mijn broertje zat natuurlijk nog in de eerste klas van de middelbare school en toen herinner ik me opeens dat mijn vader, toen hij nog bij het Hoge Commissariaat zat, ook regeringscommissaris voor de Bataafse Petroleummaatschappij was geweest en toen dacht ik: dat ga ik proberen. En toen ben ik meteen naar het hoofdkantoor in Den Haag gegaan; ik heb belet gevraagd bij een directeur die mijn vader nog gekend had. En die zei: "Dat is natuurlijk helemaal in orde en ga maar naar die en die afdeling, gecondoleerd met je vader, en het wordt allemaal geregeld". Ik kwam de deur uit en ik had een studiebeurs in 1958/59 van 250 gulden in de maand. Daar kon je een gezin van onderhouden!

I-1: Wat geweldig dat u dat bedacht had!

G: Ja, ik herinnerde me opeens dat mijn vader, hij was regeringscommissaris geweest en dat is bij me blijven hangen omdat ik een keer zag dat op zijn giro een bedrag van 30.000 gulden werd overgemaakt. Dat was dan blijkbaar het tantième of hoe noem je dat in het bedrijfsleven. Toen dacht ik: wat is dat veel geld. Ja, maar dat is niet voor ons hoor. Dat moet ik aan de Ambassade overmaken. En hij maakte dat dan keurig over naar de Ambassade, maar er waren er natuurlijk ook genoeg die dachten: nou, daar weet de Ambassade niets van. 30.000 gulden, daar kocht je een huis van. Dat huis aan de Schelpenkade moest toen we naar Indonesië gingen 20.000 gulden opbrengen.

I-2: Ik heb nog een aanvullende vraag. U zegt, uw moeder was ook Indonesisch, maar dat was omdat zij met een Indonesiër was getrouwd?

G: Ja, ja.

I-2: Ja, want dat was vroeger zo, dan moest de vrouw de nationaliteit aannemen van de man.

G: Ja, ja. Toen mijn vader overleed heb ik mijn moeder en mijn broertje als de donder Nederlanders laten maken, maar zelf had ik daar niet zo erg veel trek in, want dat zou als gevolg hebben dat ik in dienst moest, na ommekomst van de studie, en toen dacht ik: laat ik maar tot mijn dertigste Indonesiër blijven.

I-1: Verstandig.

I-2: Dat weet je dan toch eigenlijk niet, toch?

I-1: U studeerde in Leiden en heeft u ook nog geparticipeerd in het Leidse studentenleven?

G: Toen ik pas ging studeren, toen waren mijn vrienden allemaal Indonesiërs en die kwamen ook over de vloer bij mijn ouders in Den Haag en nadat mijn vader was overleden, was kennelijk mijn aantrekkelijkheid voor hen verdwenen. Mijn vader had natuurlijk een invloedrijke positie en stond ik opeens helemaal alleen. Toen kwam ik een vriendje tegen, een Hollandse jongen, maar ik weet niet meer wie dat nou precies was. Nee, een Indische jongen was het, en ik weet ook nu wie het is, en die zei: "Waarom kom je nou niet bij Catena? Dat is een leuke club, niet zo ballerig als het Corps". Ik was natuurlijk Indonesiër en als je nou lid werd van het Corps, dan kreeg je allemaal verwijten over Soekarno naar je hoofd geslingerd. Daar had ik allemaal geen zin in. Mijn vader was ook nooit corpslid geweest hoor. En dat heb ik gedaan en toen ben ik naar Catena gegaan en binnen twee jaar zat ik in de Senaat en ik heb altijd erg veel lol gehad.

I-1: Zaten ze toen al aan de Kolfmakersteeg?

G: Nee [gelach], aan het Rapenburg. En mijn dispuut kwam als eerste in aanmerking voor, ik weet niet waarom, voor de kamers die boven waren, die moesten verhuurd worden. De sociëteit was beneden en wij woonden dan boven. Het was natuurlijk volledig bomvrij en je kon doen wat je wilde. Het was een heerlijk huis.

I-1: Ja?

G: Ja, daar heb ik vrienden gemaakt en met degenen die nu nog leven gaan we elk jaar gezamenlijk voor een paar dagen naar Schiermonnikoog.

I-1: Wat geweldig. Hebt u in die tijd ook uw vrouw ontmoet?

G: Ja, ik heb mijn eerste vrouw inderdaad ontmoet als vriendin van die Indische jongen die mij op Catena attent maakte.

I-1: Oh, wat leuk.

G: Het raakte aan en zij raakte zwanger.

I-1: Voordat u getrouwd was?

G: Ja.

I-1: Ongebruikelijk in die tijd...

G: Ja, heel gebruikelijk. Er bestond nog geen pil. Het was ook niet tegen mijn zin hoor. Ik vond het eigenlijk wel prettig, want ik was natuurlijk wel een beetje alleen. En met mijn broertje en mijn moeder had ik weinig contact. Die woonden in Den Haag. Mijn broertje was een beetje ongrijpbaar en zo. Dus dan wil je eigenlijk zelf wel een eigen tehuis hebben. Toen zijn we getrouwd [juli 1962]. Mijn oudste dochtertje is in 1963 geboren [Melati Djelita Karni, 3-1-1963], in die verschrikkelijke winter, en de tweede in 1964 Mowita Dewi Karni, maart 1964]. Vlak daarna. We woonden op de Maredijk [nr. 40]. Daar hadden we een bovenverdiepinkje boven een oude heer. Een oude man. Mijn toenmalige schoonouders vonden het tamelijk verschrikkelijk. Die waren steenrijk. Maar ook uit Indonesië afkomstig. Dat wil zeggen: planters. Hogere planters. Mijn toenmalige schoonvader was weggevoerd en had in Japan in de kolenmijnen moeten werken en mijn toenmalige schoonmoeder zat in het kamp met mijn toenmalige vrouw als klein kindje en ik geloof nog een broertje erbij.

En iemand vroeg mij eens een keer (daar had ik nooit zo bij nagedacht): "Was het voor jou eigenlijk een triomf dat je met de dochter van een koloniaal trouwt?" Dat was Rob Nieuwenhuis, de schrijver van veel boeken over tempo doeloe. Hoe die daarbij kwam, dat weet ik niet. Ik dacht niet in zulke categorieën en dat wijst er eigenlijk toch op dat ik eigenlijk ten diepste Nederlander ben.

I-1: Ja, we hadden het daarstraks erover dat er nog steeds mensen ook nu in Nederland zijn die zeggen: zij is half Indische en zij is een kwart Indisch. Dat dat nog steeds wel belangrijk is in de hoofden van mensen of belangrijk kan zijn. Maar dat was dus bij u al helemaal niet het geval?

G: Dat zie je ook aan mijn studiekeuze, dat is Indonesië, en ik heb nog wat relieken daar boven op de kast staan en ik heb natuurlijk mijn werkzaam leven, als ik het daarover mag hebben.

I-1: Ja, natuurlijk.

G: Na mijn afstuderen in 1966, nou, toen ben ik een beetje gaan kijken naar wat voor werk ik zou kunnen doen. Ik had toen al een gezin met twee kinderen en in eerste instantie had ik wat contacten met een Engelse stichting en die wilden een bibliografie van Maleisië laten maken. En daar was ik al mee bezig geweest, met een klein onderdeel daarvan, en toen ik afgestudeerd was vroeg ik hen: "Willen jullie niet dat ik een omvattende bibliografie ga maken?" Dat heb ik twee jaar lang gedaan; daar staat het boek [Bibliography of Malaysia and Singapore, Kuala Lumpur 1980]

I-1: Ja, ik zie het staan ja.

G: Nou, dat ging eigenlijk heel goed, maar dat was natuurlijk een aflopende zaak. Toen heb ik een Amsterdammer gebeld, professor Wertheim. Ik had nog nooit college van hem gehad, maar hij kende mij wel, via, via. Ik had altijd vriendjes aan de linkerkant van het politieke spectrum zitten. We kennen professor Wertheim als buitengewoon linkse hoogleraar en die zei toen tegen mij, toen ik hem vroeg of ie een baan voor me had in Amsterdam: "Meneer Karni, u moet niet gaan solliciteren, u moet uw eigen werk bedenken", en die man had een enorm charisma. Toen dacht ik: als professor Wertheim dat zegt, dan kan ik dat. Kort daarop ging ik met een gezelschap mee naar de Verenigde Staten, daar zat ook bij hoogleraar Teeuw; we gingen naar het Congress of Oriëntal History of zoiets en we kwamen terecht in de Library of Congress en Teeuw en ik, want je raakt natuurlijk als student, dan ben je nog klein natuurlijk, altijd aardig. Ik zei: "Het is toch heel jammer dat wij in Nederland geen publicaties van na 1942 hebben, want wij hebben vooroorlogs een verschrikkelijk mooie collectie, bijna compleet", nu aan het KITLV [Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde], ik werkte daar toen nog niet hoor. Zou dat niet iets

voor het KITLV zijn, want ik wist dat in Amerika wel verzameld was uit die periode, zeker na de oorlog, want het heeft in Nederland zeker tot 1968 eigenlijk geduurd voordat er weer boeken, tijdschriften etc. uit Indonesië werden aangekocht. Toen zei ik: "Ik ben in de Library of Congress geweest, hier en daar hebben ze ontzettend veel en ik weet ook dat in Cornell University, in de State of New York, ook ontzettend veel materiaal hebben. Hoe krijgen we dat in Nederland? Nou zeg ik: "Ik heb in mijn praktijk als literatuuronderzoeker heb ik ook contact gehad met een microfilmbedrijf in Leiden [IDC] en dat kun je allemaal op microfilm zetten hoor".

Oh, dat vond ie hoogst interessant en we hebben samen een plannetje ontwikkeld om contact te zoeken met de autoriteiten van Cornell University, dat was toen een beroemd Indonesiëcentrum. Nou, en dat is er inderdaad van gekomen dat die collectie op microfilm is gezet en dus in Nederland gemakkelijk toegankelijk was. Dat retourtje naar New York was toen nog heel duur. Je zou zeggen: laat het daar maar liggen en geef die jongen een ticket.

I-1: Ja, precies. Maar het was dus eigenlijk automatisering avant-la-lettre?

G: Dat is nog geen automatisering hoor.

I-1: Nee, digitaal toegankelijk maken.

G: Het loopt vooruit op digitalisering, maar het voornaamste was dat er een lacune was in de verzameling van het KITLV, vanaf 1942, toen de Japanse bezetting begon, tot 1968. Er was bijna niks aanwezig, ook al omdat het een verschrikkelijk dépit was, zelfs in academische kringen, niet van Teeuw hoor, maar van anderen om contacten te hebben met dat land wat ons zo lelijk eruit gegooid heeft. In die termen werd gedacht. Met Teeuw kon ik heel goed samenwerken en toen heb ik zelf mijn eigen job gecreëerd aan het KITLV.

I-1: En uw kinderen zijn ook hier in Leiden opgegroeid?

G: Kinderen, dat vergeet ik te vertellen: nadat ik gescheiden was in 19.., wanneer was dat? Na 1968. Ja, 1970, 1971. Mijn toenmalige vrouw had ouders en die woonden in de Verenigde Staten. Eerst woonde ze gewoon in ons gezamenlijke huis. Toen ben ik op kamers gegaan. En toen vroeg ze aan mij: "Vind je het goed dat ik met de kinderen drie maanden naar mijn ouders toe ga?"

Nou, daar kon ik geen bezwaar tegen hebben. Ze is toen met de kindjes, die waren toen 6 en 7 jaar of zo, naar haar ouders gegaan en na drie maanden kreeg ik een briefje met: "Nou, we blijven hier". En dan kun je twee dingen doen. Je kunt een rechtszaak gaan aanspannen en je kunt zeggen: "Nou, dan zij het zo". Omwille van de kinderen wilde ik niet een geweldige ruzie met haar krijgen.

I-1: Nee, maar dat was wel heel akelig voor u.

G: Ja, ja, ik heb geweigerd om naar Amerika te gaan en de kinderen vonden het vreselijk, maar ik wilde het niet. Ik wilde niet als een hondje achter haar aan gaan lopen.

De kinderen schreven briefjes van "Daddy, waarom neem jij geen baan hier?" In principe had dat ook gekund hoor. Tot ik op een gegeven ogenblik toch ben gegaan en al die tijd was ik vrijgezel en ik was nog niet terug van die reis en ik kwam deze vrouw, mijn huidige vrouw, tegen. Toen was ik over iets heen. En wij waren binnen drie maanden getrouwd. Ze was net gescheiden en had een schattig dochttertje van 5 à 6 jaar en dat was natuurlijk heel fijn voor mij. En een lastige dochter die was 13 en een hele slimme dochter en die was iets ouder, 15 of zo, 16. Mijn vrouw was weggegaan. Ze woonden in een groot huis aan de Schelpenkade. Nou ja, vooruit.

I-1: En u bent met deze vrouw toen samen gaan wonen?

G: Ja, nee, eerst trouwen hoor, heel ouderwets. We kenden elkaar twee maanden en toen zijn we getrouwd, hier in Leiden.

I-1: En eigenlijk bent u toen de vader van haar dochters geworden?

G: Ja, ja, eigenlijk wel. De jongste van 6, de middelste van 14, die was lastig en zei dan: "Ik heb al een vader". Nou, dat moet je dertig jaar de tijd geven en dan draaien ze bij. Dat heb ik dus ook gedaan. En we zijn nou de beste vrienden hoor. De oudste dochter was gewoon een schat, maar enigszins warrig, heel slim. Dat doet er hier niet toe hoe haar verdere leven is verlopen. Behalve dat ik nog steeds met haar correspondeer. Ze is tegen de zestig of zo. Mijn vrouw heeft haar kinderen heel jong gekregen. Van al die kleinkinderen ben ik nu de opa en mijn eigen kleinkinderen kende ik eigenlijk nauwelijks. Toen ik nog werkte, zorgde ik er wel voor dat ik elk jaar een congres of bijeenkomst in de Verenigde Staten had en dan ging ik bij mijn dochter langs,

ook in de tijd dat ze nog niet getrouwd was, en dat is de jongste dochter, want mijn oudste dochter is toen ze twintig was, in 1983, is ze omgekomen bij een verkeersongeluk [7-12-1983].

I-1: Oh, wat verschrikkelijk!

G: En mijn vorige vrouw, mijn ex-vrouw, die is ook omgekomen bij een ander verkeersongeluk een paar jaar later.

I-1: Tjeetje, dat is heel afschuwelijk.

G: Ja. Vooral voor de jongste dochter is het heel vreselijk, want ze verloor toen eerst haar zusje en daarna een paar jaar later verloor ze ook nog haar moeder.

I-1: En heeft dat geleid tot een intensivering van de band met u of?

G: Eh, nee, eigenlijk niet. Nee, eigenlijk niet. Met één bezoek van één keer per jaar onderhoud je natuurlijk niet de vader-dochter-relatie. We corresponderen wel met elkaar en zo en ze is hier een aantal keren geweest en ze kan heel goed opschieten met de jongste stiefdochter. Ze zijn ongeveer van dezelfde leeftijd en die skypen met elkaar en zo.

I-1: Oh, wat grappig.

G: En dat vind ik, dat is toch heel treurig eigenlijk. Maar ik heb er wel veel voor teruggekregen hoor. De kleinkinderen zijn allemaal dol op opa.

I-1: Nou, dat zult u dan verdienen dan, denk ik. En wonen ze een beetje in de buurt? We zetten de band even op stop.

I-2: Hoe heeft u Leiden als stad ervaren? Vond u het een plezierige stad of niet plezierig?

G: Nou ja, als jongen kwam je natuurlijk eigenlijk nooit in de stad. Je was altijd in de polder, je hoefde maar een klein stukje te fietsen en dan zat je midden in de polder en dan kon je een bootje losmaken, dat was niet van jou maar daar ging je dan mee varen, met een vriendje. Later kwam ik natuurlijk wel in de stad en dan voornamelijk in de radiowinkels. Je kende eigenlijk ook geen andere stad. Ik was geloof ik twee keer in Amsterdam geweest of zo, met mijn moeder. En waar mijn vrouw mij laatst op attent maakte, dat had ik zelf nooit zo in de gaten gehad. Zij kwam uit Amersfoort en we zijn in 1973 getrouwd en ze kwam uit Amersfoort en ze schrok zich helemaal lam hoe die stad eruit zag. Die vervallen huizen, die gestut werden met van die houten, ze vond het vreselijk hoe het er hier uitzag, een enorme armoedige stad was dat hè? En toen dacht ik, maar dat had ik nooit in de gaten want ja, ik ben een Leidse jongen en zo, en toen ze dat zei gingen ineens mijn ogen open en wat is het in die 45 jaar dat we getrouwd zijn toch enorm opgeknapt. Enorm veranderd.

I-1: Ja, absoluut.

G: En dan denk je eigenlijk bij je zelf, je hebt al veel veranderingen gezien in de wereld: hoe lang blijft dit nog zo?

I-1: Wat bedoelt u daarmee, "hoe lang blijft dit nog zo, zo mooi, zo vredig of..."

G: Vredig, het rommelt heel erg in het oosten. Ja, dat zijn van die dingen. Voor jezelf maakt dat natuurlijk niet uit, want over een paar jaar ben ik er niet meer. Maar de kinderen, de kleinkinderen. De Amerikaanse kleinkinderen.

I-1: Ja, in Amerika is het ook niet zo lekker.

I-2: Maar u bent natuurlijk wel in de wijken waar u bent opgegroeid, kwam u dan ook bijvoorbeeld in de wijken rond het station?

G: Nee, dat is of-limit. Daar ging je echt niet heen hoor. En dat moesten je ouders ook verder niet weten. Ik kan me herinneren dat ik een keer door zo'n steeg fietste achter de Haarlemmerstraat, ik weet niet hoe we daar terechtkwamen, misschien fietsten we naar Oegstgeest of zo, en daar zag ik vrouwen buiten zitten met enorme teilen vol met peulen en die zaten op straat. In welke eeuw leef ik nou? Dat had ik nog nooit gezien.

I-2: Ja, dat was voor de firma Tieleman en Dros.

G: Ja, die firma ken ik natuurlijk wel.

I-2: Dat betekent dat je dus eigenlijk niet buiten de wijk kwam waarin je opgroeide?

G: Nauwelijks, nee, nee.

I-1: Dat waren gescheiden werelden?

G: Dat waren gescheiden werelden, ja.

Dit schijnt men voor de oorlog genoemd te hebben de wastafelbuurt. Omdat ze hier een wastafel hadden in de slaapkamer.

I-1: Ja, bijzonder.

G: En ik ben er ook weer teruggekeerd. Intussen hebben we ook nog wel in het buitenland gewoond. Ik heb nog twee jaar in Pakistan gewoond. En ik ben natuurlijk talloze malen in Indonesië geweest.

I-1: Tijdelijk?

G: Ja, tijdelijk.

I-1: Altijd weer teruggekeerd naar Leiden?

G: Ja, ik werkte hier.